هەڵمەتـــی دژی چەکـــداری و گەندەڵی!.. عوسمانی حاجی مارف

بە ئامانجگرتنی دەوڵەتانی کەنداو لەلایەن کوتلەکانی سەر بە ئێران لەناو هێزەکانی حەشدی شەعبی عێراق شتێکی نوێ نییە، ئەم ڕێکخراوانە کە لەلایەن ئەمریکاوە وەک گروپی تیرۆریستی دەستنیشانکراون و داوای هەڵوەشانەوەیان دەکات، لە سەرەتای دەستپێکردنی شەڕ لەگەڵ ئێران، بەردەوامن لە هەڵدانی موشەک و فڕۆکەی بێفڕۆکەوان بەرەو نیمچە دوورگەی عەرەبی. هەروەها هێرشەکانیان ساڵانێکە کارمەندانی سەربازی و دیپلۆماسی ئەمریکیان لە عێراق کردۆتە ئامانج.

هێرشەکانی حەشدی شەعبی بۆ سەر کەنداو، ئەزمونێکی گەورەی دەوری عەلی زەیدی دەبێت لە هەوڵدانی بۆ سنوردارکردنیان، وەڵامی پێشوەختەی بەغدا ئاشکرای دەکات، کە ئایا حکومەتەکەی زەیدی ئەتوانێ ڕێڕەوێکی نوێی بۆ حکومرانی لە بەغدا دابڕێژێت، یان درێژە بە سیاسەتی هێورکردنەوە و بێلایەنی خۆی ئەدات بەرامبەر بە کوتلە لایەنگرەکانی ئێران.

واشنتۆن وەها مامەڵە دەکات کە گەشبینە بە حکومەتی نوێی زەیدی، لەلایەکی ترەوە پێدەچێت تارانیش هەمان جۆش و خرۆشی هەبێت. مەسعوود پزێشکیان هیوای ئەوەی دەربڕی کە حکومەتی زەیدی "قۆناغێکی نوێی هاوکاری ستراتیژی" لەگەڵ کۆماری ئیسلامی دەستپێبکات. هەروەها زەیدی پشتیوانی یەکگرتووی لە "چوارچێوەی هەماهەنگی"وەرگرتووە، کە بلۆکی پەرلەمانی لایەنە شیعەکانە و نوێنەرانی ڕێکخراوە تیرۆریستییە دەستنیشانکراوەکانی ئەمریکا لەخۆدەگرێت و ئێران پشتیوانییان لێدەکات، وەک عەسائیب ئەهلی حەق، بزوتنەوەی حزبوڵڵای نوجەبا و کەتائیبی حزبوڵڵای عێراق.

ئیدارەی ترەمپ فشار دەخاتە سەر عێراق بۆ ئەوەی لە پێشینەی کارەکانی چەکداماڵینی میلیشیاکانی سەر بە ئێران بێت، لە هەمانکاتدا تاران چالاکانە بەرەنگاری دەبێتەوە، هەر لەوبارەیەوە سەبارەت بە پرسی چەکداماڵینی میلیشیاکان هۆشداریاندایە گروپەکانی چوارچێوەی هەماهەنگی لەبەرامبەر پۆستە حکومییەکاندا ئاگاداری پێشنیارەکانی ئەمریکا بن، هەروەها ئەو دەزگایانەی لایەنە شیعەکان تیا باڵادەستن و دەسەڵاتی بۆ کوتلەکانی هێزەکانی حەشدی شەعبی داوە، داوایان لێکردون وەڵامی هێرشەکانی ئەمریکا بدەنەوە.

تاران جۆش و خرۆشێکی کەمتر لە واشنتۆن بۆ سەرۆکوەزیرانی ئێستای

عێراق نیشان نادات، ئەمەش ئاماژەیە بە ئەوەی دۆخی ئێستای بەغدا کە میلیشیاکان بەسەریدا زاڵن، ئەستەمە و بواری گۆرین نادات.

لە کاتێکدا داماڵینی چەک پڕۆژەیەکی درێژخایەنە لەعێراقدا و ئەگەری جێبەجێبوونی زەحمەتە، بۆیە کەمترین مەرج لەئێستادا بۆ زەیدی ئەوەیە کە داوا لەم گروپە میلیشیایانە بکات، هێرشیان بۆ سەر دەوڵەتانی کەندا و کارمەندانی ئەمریکی و لایەنە کوردییەکانی عێراق و ئیسرائیل ڕابگرن و ئەوکارانە دوبارە نەکەنەوە.!

وەستانی شەڕی ئەمریکا و ئێران، دەرچوونی ئێران بەجۆرێک لە سەرکەوتن، ئەگەری ئەوەش هەیە ببێتە هۆی ئازادکردنی ملیارەها دۆلار لە سەروەت و سامانی بەستووی تاران، کە بە ئەگەرێکی زۆرەوە گەشەیەکی زیاتر بەم میلیشیایانە دەدات و هەڵوەشاندنەوەیان قورستر دەکات. بەڵام ئەگەر زەیدی نەتوانێت کەمترین ڕێوشوێن بۆ سنووردارکردنی میلیشیان بگرێتە بەر، ئەوا بە ناچاری ئەم گروپانە زیانێکی گەورە بە پەیوەندییەکانی بەغدا لەگەڵ واشنتۆن و دەوڵەتەکانی کەنداو دەگەیەنن و ڕێگر دەبن لە گەشەسەندنی ئابوری عێراق. دەبنە هۆی لێدانی سەربازیی دەرەکی زیاتر لەسەر خاکی عێراق، لەهەمانکاتدا تاڵانچێتی و گەندەڵی پارێزراو دەبێت، گەر زەیدی چەندین هەوڵی هەلمەتی دژ گەندەڵی پەیرەوی بکات.

تا ئێستا زەیدی لە کۆی ٢٣ پۆستی وەزاری تەنها ١٤ پۆستی پڕکردۆتەوە و وەزارەتە گرنگ و هەستیارەکانی وەک بەرگری و ناوخۆ بە بەتاڵی ماوەتەوە. واشنتۆن و تاران بە وردی چاودێری ئەم دامەزراندنانە دەکەن بەهۆی ئەگەری کاریگەرییە سیاسییەکانیانەوە.

لەهەمانکاتدا بەدوای راگەیاندنی حکومەتی بەغدا بە ناتەواوی، زەیدی دوو کاری خستە بەردەم جێبەجێکردنەوە، یەکەم سنووردارکردنی هێزی چەکداری لەدەرەوەی دەزگاکانی دەوڵەتدا، واتە دەستکردن بە پرۆسەی هەڵوەشانەوەی هێزەکانی حەشدی شەعبی. دووەم بەرەنگاربونەوەو هێرش کردنە سەر گەندەڵکاران و دادگایی کردنیان. هەڵبەتە لەسەرەتا ئەوە نیشاندرا و کرایە ئەولەویەت، کە سنووردارکردنی هێزی چەکدارانی سەربەخۆیە، بەڵام لەباری عەمەلییەوە بۆی دەرکەوت، کێشەو ناکۆکییەکانی نێوان ئەمریکا و ئێران و فشار و کێشمەکێشی نێوان لایەنەکانی دەسەڵاتدارن لە عێراقدا، رێگەی پێنادات کارێکی لەوچەشنە ئەنجام بدات، بۆیە زەیدی بەخێرایی کەوتەبەر راگەیاندنی هەلمەتی دژی گەندەڵی.

ئەوەی لە ٢٨ی حوزەیرانی ٢٠٢٦دا شاهیدی هەڵمەتەکە بوین، تەنیا ڕوداوێکی سەرپێیی نەبو، شەپۆلی دەستگیرکردنەکان کە سیاسەتمەداران و پەرلەمانتار وبەرپرسانی کردە ئامانج، لە چوارچێوەی ئەوەی حکومەتی عێراق هەڵمەتی دژە گەندەڵی ڕاگەیاندووە، پرسیارێکی لەناو

و ژمارەی دەستگیرکراوەکان وروژاند، ئایا ئێمە شاهیدی دەستپێکی چاکسازیی دامەزراوەیی ڕاستەقینەین، یان ساتێکی سیاسیە کە دەسەڵات لەناو دەوڵەتدا لەژێر ئاڵای بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵیدا د□یو□ت نمایشێک بکات.؟

کاتێک عێراق بە دەسەڵاتی تایفەگەری و بنەماڵەیی و گەندەڵی و میلیشیایی و تێکەڵبونی پارە بە پۆستی سیاسی حزبیەوە بەستراوە، گومانی تیا نیە کە پێویستی بە ڕوبەڕوبونەوەیەکی جددی و شۆرشێک هەیە ل□ بەرامبەر دەسەڵات و گەندەڵکاران و گونجاندنی لە سیستمی حوکمرانیەکی نوێدا، کە بتوانێت شەفافیەتی داهات و خەرجی بەرجەستە و جێگیرکات. ئەزمونەکانی ئەم دواییە ئەوە دەردەخەن کە جدیەتی بەرەنگاربونەوەی گەندەڵی تەنها بە ژمارەی دەستگیرکردنەکان نای□ورێت، بەڵکو بە شێوازی بەڕێوەبردنی دۆسیەکە و پلەی شەفافیەت و سەربەخۆیی دەسەڵاتی دادوەری و ئەو پایەیەی حکومەتی لەسەر راگیراوە، ئایا هەڵمەتەکە هەمان پێوەر بۆ هەمووان جێبەجێ دەکات یان دەبێتە ئامرازێک تەنها بۆ لاوازکردنی هەندێک لە نەیاران و بەهێزکردنی ئەوانی دیکە.!؟

گەندەڵی و تاڵانچێتی لە عێراق و کوردستاندا رەگی لە پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکاندا داکوتاوە و بۆتە دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی بەرفراوان، کە چاندنی نەمامی گەندەڵی، چۆنیەتی پێکهاتەی دەسەڵاتی تائیفی و بنەماڵەیی و دەسەڵاتی حزبی میلیشیایە کە تۆوەکەی رشتووە. سادەترین بیرکردنەوە ئەوەیە کەهیچ کەس لەبەرامبەر ئەو پرسیارەدا دۆشدانەماوە، کە بپرسین ئایا گەندەڵی هەیە؟، چونکە گەندەڵی لە عێراق و کورستاندا ناسراوە و بۆتە دیاردەیەکی رۆشن و نەشاراوە، لەبەر چاو و هەستی هەموکەسێکدا مۆرانی□کی رۆچووە لە قوڵایدا. بۆیە پرسیاری ڕاستەقینە ئەوەیە، کە بەرەنگاربونەوەی گەندەڵی چۆن بەڕێوەدەچێت؟ ئایا بەڵگەکان ئاشکرا دەکرێن؟ ئایا لێکۆڵینەوە و دادگایکردنەکان ئاشکرا و کراوە دەبن بۆ ڕای گشتی؟ ئایا پرۆسەی یاسایی ئەم هەڵمەتە هەموو لایەنەکان دەگرێتەوە، یان سنووردار دەبێت بە نەیارانی سیاسی یان تۆڕە تایبەتەکان.؟

هەڵمەتی دژی گەندەڵی بە ژمارەی دەستگیرکردنەکان نای□ورێت، بەڵکو بە توانای دروستکردنی متمانەی نوێ لەنێوان دەوڵەت و کۆمەڵگادا د□ی□ورێت. خەڵکی تەنیا پێویستیان بە بینینی کەسانی گەندەڵ لە پشت مێزی دادگاوە نییە، بەڵکو پێویستیان بە بینینی دەسەڵاتی دادگاو دادوەری سەربەخۆیە، گرتنەبەری ڕێکارە ڕوونەکان و بەڵگەی بەردەست و ئاشکرا و دادگاییکردنی دادپەروەرانەی تاوانباران، شەفافیەت لێرەدا وردەکاری□کی یاسایی نییە، بەڵکو پێشمەرجێکی بنەڕەتیە بۆ گەڕاندنەوەی متمانە، ئەم متمانەیە حکومەتی بەغداو هەرێم ناتوانن

پەیرەوی لێ بکەن، چونکە خۆیان سەری مارەکەن و وەستا و مامۆستای گەندەڵکارانن.
ئایا شەڕی گەندەڵی دەبێتە سەرەتای چاکسازی دەوڵەت، یان تەنها دەرفەتێکی دیکە بۆ دووبارە دابەشکردنەوەی دەسەڵات فەراهەم دەکات؟ وەڵامەکە لە ڕۆژی دەستگیرکردندا ئاشکرا نابێت، بەڵکو لە هەڵەکانی دادگا، لە شێوازی خستنەڕووی بەڵگەکان و لە توانای حکومەت بۆ ئەوەی خەڵک قەناعەت پێبکات کە یاسا لە سەرووی هەموو کەسێکەوە یە نەک تەنها کەسانی لاواز لە بەرامبەر دەسەڵات و لایەنە بەهێزەکاندا.
لە ساڵی ٢٠٠٣ ئەمریکا هەموو دامودەزگاکانی دەوڵەتی عێراقیان کردە ئامانج وێرانیان کرد، جگە لە وەزارەتی نەوت، کەس نەیدەتوانی خەیاڵی ئەوە بکات کە دواتر ببێتە گەورەترین و چەسپاوترین دامەزراوەی حکومی بۆ دزی و تاڵانی و گەندەڵی. ئەم گەندەڵییە لە بۆشاییدا ڕووی نەداوە، لەشەڕی کەنداوی یەکەمی ١٩٩١ و داگیرکردنی عێراق پێش٢٣ ساڵ، گەورەترین کردەوەی تاڵانکارییەکی بێوێنەیە کە لە مێژودا رویدابێت و دژی دانیشتوانەکەی ئەنجام درابێت.
گەر ئەم هەڵمەتەی زەیدی کە ئاڵای بەرەنگاربونەوەی گەندەڵی بەرزکردۆوە، گورزەکەش بوەشێنێت، بەڵام لەکۆتایدا رێکخسنەوەی هەمان ئەو دەسەڵاتدارانەیە کە رەنگی بنەمای ئەو گەندەڵکاریەن. بۆیە هەڵمەتی دژی گەندەڵی و کۆتاییهێنان بە گەندەڵی لە عێراق و کوردستاندا، دەتوانی کۆتایی دەسەڵاتی تائیفی و بنەماڵەیی و هێزی میلیشیایی سەرەتاکەی بێت.

عوسمانی حاجی مارف